

Øhlenslæger bliver til Oehlenschläger

Dansk litteraturs historie / Perioden 1800-1870 / Romantikkens gennembrud - Adam Oehlenschläger

Dansk litteraturs historie indgår i samlingen af historiske værker på Lex. Dansk litteraturs historie udkom i perioden 2006-9 i fem bind med Klaus P. Mortensen og May Schack som hovedredaktører. Indholdet har ikke været redigeret siden. Nyere artikler finder du på [Lex](#).

Det var den unge naturfilosof og mineralog Henrich Steffens, der gav ham afsættet, eller „gav ham ham selv“, som Steffens citeres for at have sagt i en af de mange anekdoter, der er blevet fast stok i beretningen om dette venskab og dets betydning for romantikkens gennembrud i Danmark. De havde mødt hinanden i Drejers Klub og sås i et andet kulturhjem, periodens mest berømte, nemlig i Bakkehuset hos Kamma og Knud Lyne Rahbek, efter at Steffens i 1802 var kommet tilbage fra et længere ophold i Tyskland. For de unge intellektuelle i det provinsielle København stod der en glorie omkring Steffens' skikkelse. Han var budbringeren og „lynildsmanden“, som Grundtvig sagde, der bragte en ny epoke fra Europa til Danmark. I Jena havde Steffens været filosofen F.W.J. Schellings højre hånd og medvirket i hans udvikling af den naturfilosofiske teori om naturens åndeligt-dynamiske princip og de store sammenhænge mellem geologiens og menneskehedens historie. Han havde boet i Jena i den hektiske periode, hvor den romantiske idédiskussion stod på sit højeste i kredsen omkring tidsskriftet *Athenäum*, og han kendte litteraterne August Wilhelm og Friedrich Schlegel, teologen Schleiermacher og digterne Ludwig Tieck og Novalis. Han havde også været hos Goethe i Weimar og diskuteret geologi og naturfilosofi med ham (se også [Lynildsmanden - Henrich Steffens](#)).

Steffens satte ild til Oehlenschläger, og anekdoten om de to venners 16 timer lange samtale er lige så berømt som debutdigtet „Guldhornene“, der blev det poetiske resultat af samtalen. De mødtes om formiddagen, spiste middag på Kongens Nytorv og spadserede derfra ud til Frederiksberg, gik Søndermarken rundt og ved aften tilbage til Steffens' værelser på Frederiksberg Runddel. Samtalen har efter alt at dømme været en slags naturfilosofisk manuduktion, hvor Steffens åbnede lysende perspektiver for Oehlenschläger og antændte hans fantasi. Næste morgen leverede han det færdige digt „Guldhornene“, hvor myte, historie og natur er vævet sammen i suggestive billedrytmer, så at Steffens imponeret kvitterede med et: „Ei, min Bedste! De er jo virkelig en Digter!“

Sådan har Oehlenschläger selv fastholdt episoden i sine erindringer, og den er også et billede på den æstetik, han satte i cirkulation omkring sin egen romantiske digtning. Digteren er hos Oehlenschläger medium for

Adam Oehlenschläger ved Frederiksberg Slot
Frederiksberg Have fra havearkitektur: kunstig slyngede stier, som hin i stemninger. Denne så havde vundet indpas o havemode, der var udv slotsparker i Louvre og

Københavns Bymuseum.
Licens: [Begrænset anvende](#)

en naturbåren inspiration, der forløser hans indre visionære kraft. Det sker pludseligt og spontant som et udbrud, eller som han senere skrev om den „naive“ digter: „Han blomstrer i Naturen, og den blomstrer atter idealsk ud igennem ham.“ Oehlenschläger understregede altid det spontane, den ubevidste side af den kunstneriske proces, og det des mere indædt, som han gennem årene blev trængt af en kritik, der råbte på form og system. Først i fejden med Baggesen og senere i kritikken fra Heiberg.

Vi finder den samme holdning i lystspillet *Aladdin*, hvor Aladdins spontane geni sejrer over Noureddins gustne overlæg, og det er dette romantiske credo, Georg Brandes siden gjorde op med i sit berømte essay fra 1886. Efter Brandes' formening gik spontanismen som en rød tråd fra Oehlenschläger gennem hele den danske romantik og som en fatal arv videre op i århundredet. Han ville have kritisk tænkning og emancipation og ikke overgivelse til fantasien. Dermed stillede Brandes nye fordringer til sin egen tid, men overså de frigørende aspekter, der for Oehlenschlägers generation havde ligget i at slippe fantasien løs og bryde med konventionerne i en standsbundet kultur. Det er fx denne frisættelse, Oehlenschläger afbilder i *Sanct Hansaften-Spil*, hvor den fandenivoldske linedanser udfører sine akrobatspring højt hævet over den måbende hob i Dyrehaven. Selv slap han de bundne kræfter løs i sin digteriske produktion og udgav i hurtig rækkefølge *Digte* (1803) og *Poetiske Skrifter 1-2* (1805), som tilsammen indeholder perlerne i dansk universalromantik: romancerne „Guldhornene“ og „Hakon Jarls Død“, Succesen med *Poetiske Skrifter* indbragte Oehlenschläger et kongeligt rejsestipendium, og de næste fem år fra 1805 til 1809 tilbragte han som kosmopolitisk kunstner i et Europa, der var præget af Napoleonskrigenes politiske og militære drama. Sin internationale ambition havde han allerede markeret ved at sætte den tyske stavemåde: „Oehlenschläger“ på titelbladet af *Poetiske Skrifter*.

Sanct Hansaften-Spil, *Aladdin*, *Langelands-Reise* og *Jesu Christi gientagne Liv i den aarlige Natur*. Han var ikke den eneste, der blev antændt, for da Henrich Steffens holdt sine naturfilosofiske forelæsninger i København i 1802-03, strømmede publikum til. Steffens talte til noget i tiden, og de unge studenter lod sig rive med. Øvrigheden var alt andet end begejstret og anså, at forelæsningerne krænkede den etablerede videnskab og religion. Der var noget under opsejling, som måtte bremses, og da Steffens senere søgte det ledigblevne professorat i filosofi ved universitetet, blev han forbigået. Parret Oehlenschläger og Steffens gik i denne periode under øgenavnet „de vilde Dyr på Frederiksberg“.

Gennem Steffens traf han spidserne i samtidens åndsliv, blandt andre teologen Schleiermacher, filosofen Fichte, og blandt digterne Ludwig Tieck, brødrene Schlegel og Mme de Stael. Rejsens toppunkt var dog besøget hos Goethe i Weimar og Jena i 1806, hvor han forelæste scener

af *Aladdin* i egen tysk oversættelse og fik den store digters anerkendelse. Senere høstede han ikke samme bifald for skuespillene *Hakon Jarl hin Rige* og *Correggio*, hvilket var en skuffelse af traumatisk omfang, som dog ikke forhindrede ham i at fastholde sin beundring for Goethe resten af livet. Dannelsesrejsen førte ham i det hele taget fra det romantiske gennembrud videre ad et klassisk spor, som også harmonerede bedre med teaterdirektionens ønsker hjemme i København. Han hjemsendte fra Paris de nordiske tragedier *Hakon Jarl hin Rige*, *Axel og Valborg* og *Palnatoke*, med hvilke han lagde grunden til sin senere produktion af fædrelandsdramatik. I 1807, mens han stadig sad i Paris, udkom bogen *Nordiske Digte* med digtsuiten *Thors Reise til Jothunheim* og tragedierne *Baldur hin Gode* og *Hakon Jarl hin Rige*.

Atter tilbage i Danmark giftede han sig med Christiane Heger, søster til Kamma Rahbek, og overtog i 1810 efter Knud Lyne Rahbek professoratet i æstetik ved Københavns Universitet. Han forelæste de første år over sine yndlingsdigtere Ewald og Schiller og om digtekunstens teorier. Sammen med de indledende essays til *Poetiske Skrifter* og *Nordiske Digte* giver forelæsningerne et godt indblik i Oehlenschlägers på én gang brede og selektive orientering i europæisk litteratur og i, hvordan han også fra lærestolen kom til at præge sin generations litteraturforståelse. Det er ikke det akademiske overblik, der er hans force, ej heller den kritiske skarphed, men det sikre blik for det poetisk ekspressive og de skabende muligheder i de emner, han tager op. En senere forelæsningsrække om kunstarternes æstetik blev udgivet i Oehlenschlägers eget tidsskrift *Prometheus* (1832-34). Tidsskriftet var hans forsøg på at tømre en platform op og give et modsvar til den kritik, der nu var begyndt at hagle ned over ham fra den yngre generation, anført af Johan Ludwig Heiberg.

Oehlenschlägers problem var, at han var vokset for stor uden ordentligt modspil fra sin egen generation. I 1814, da han igen befæstede sit ry med romancekredsen *Helge*, havde han allerede domineret parnasset i 11 år, og Baggesens kritik var ingen overhaling, men pegede snarere bagud. Heibergs kritik derimod var tegn på, at en ny intellektuel orientering var sat ind hos næste generation, og Oehlenschlägers defensive svar i 1830'erne i *Prometheus* og andetsteds beviste, at han hverken ville eller kunne tage imod udfordringen. Det er almindeligt vedtaget, at han på få undtagelser nær (fx i skuespillene *Dina* (1842) og *Kiartan og Gudrun* (1848)) havde udtømt sine evner efter *Nordens Guder* fra 1819 og aldrig for alvor igen kom på højde med sig selv. Ganske vist leverede han stykker til opførelse på Det Kongelige Teater frem til sin død. Han udgav også stadig digte og fortællinger og desuden to erindringsbøger, *Levnet* 1-2 (1830-31) og de posthumt udgivne *Erindringer* 1-4 (1850-51). Især erindringerne har en sproglig friskhed og skarp iagttagelse, der er på niveau med det bedste i forfatterskabet. Her beskriver han selv trængslerne med at forsvare sig over for kritikken, men også den hædersbevisning, der blev ham til del, da han i 1829 blev

kåret som „den Nordiske sångarekungen“ af sin svenske kollega Esaias Tegnér ved magisterpromotionen i Lunds Domkirke.

Frem for at beklage, at forfatteren Oehenschläger ikke holdt sig på toppen gennem det halve århundrede, hans forfatterskab spænder over, kan man understrege den virkning, hans tidlige toppræstation faktisk fik i dansk litteraturhistorie. Han udløste sit talent med en uhørt sprængkraft på et tidspunkt, da litteraturen netop savnede nye impulser. Hans produktivitet og succes bar ham ud i et Europa under forandring, og han blev i disse år et bindeled mellem den danske og den europæiske litteraturscene. Ikke blot fordi han færdedes hjemmefant hos den litterære elite i Tyskland og Frankrig, eller fordi hans stykker blev oversat og stort opsat i Berlin og Wien, men også senere gennem hans introduktioner til tysk samtidslitteratur. Han kom faktisk til at bane en ny vej for litteraturen, sådan som han havde svoret ved H.C.

Ørstedes doktorgilde, både i sit eget tidlige forfatterskab og for den generation, der siden indhentede og overhalede ham.

Vejviser

Værket *Dansk litteraturs historie* i fem bind udkom i årene 2006-2009. Teksten ovenfor er kapitlet Øhlenslæger bliver til Oehenschläger.

- Forrige afsnit er [Romantikens gennembrud - Adam Oehenschläger](#)
- Næste afsnit er [Dansk litteraturs arvesølv - Digte 1803](#)

SKREVET AF: [Marie-Louise Svane](#)

SENEST ÆNDRET: 29. januar 2020, [se alle ændringer](#)

BEGRÆNSET ANVENDELSE. [Citere eller anvende?](#)

